

2. Бобрицька В. І. Дослідження проблем формування самоосвітньої компетенції у майбутніх вчителів у контексті євроінтеграції / В. І. Бобрицька // Проблема освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ-Житомир, 22-24 квіт., 2009 р.) / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоевої. – К. : КІМ, 2009. – С.306–316.

3. Вітер О. Використання елементів алгоритмізації у викладанні економічних дисциплін / О. Вітер // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журнал. – 2006. – № 5. – 218 с.

4. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2006. – 253 с.

5. Скнар О. Модернізація форм і методів навчання студентів у контексті кредитно-модульної системи / О. Скнар // Вища школа : наук.-практ. видання. – 2006. – №3. – 129 с.

6. Шуневич Б. Теоритичні основи дистанційного навчання : навч. посіб. / Б. Шуневич. – Львів : Вид-во Нац. універ. „Львівська політехніка”, 2006. – 244 с.

Аннотація

Е.П.Биницкая

Использование разных методов обучения при преподавании экономических дисциплин в высших педагогических учебных заведениях

В статье рассматриваются разные методы обучения студентов высших педагогических учебных заведений при преподавании экономических дисциплин на современном этапе.

Ключевые слова: система образования, экономические дисциплины, информатизация образования, самообразование, алгоритмизация процесса обучения.

Summary

O.P.Binyts'ka

Using of Different Methods when Teaching Economic Disciplines in Higher Pedagogical Educational Establishments

Different methods of teaching students of higher pedagogical educational establishments when teaching economic disciplines on the modern stage are examined in the article.

Key words: system of education, economic disciplines, informatization of education, self-education algorithmization of process of teaching.

Дата надходження статті:

„27” серпня 2010 р.

УДК 378.147+371.214.43+37.064:33(045)

Е.І.БОГІВ,

здобувач

(м.Київ)

Формування професійної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей

В статті розглядаються теоретичні основи та особливості практичного формування комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей, розглядаються основні її форми та структура.

Ключові слова: комунікативна компетенція, моделювання практичних занять, ділова гра, імітація, комунікативна спрямованість занять, комунікативна спрямованість навчання іноземної мови.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Постійне зростання потреб суспільства у високоінтелектуальних науково-технічних кадрах, здатних творчо вирішувати складні теоретичні та практичні завдання, поставлені життям, свідчить про важливість проблеми формування творчих, дослідницьких здібностей у підростаючого покоління, пошуку ефективних шляхів та вибору раціональних методів керівництва процесом навчання.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Більшість сучасних методик вивчення іноземної мови мають комунікативно-орієнтовану спрямованість, тобто їх метою є навчання спілкуванню та оволодіння мовними засобами у процесі спілкування. Поняття „комунікативна компетенція”, яке лежить в основі інтерактивного процесу вивчення іноземної мови, було введено Д. Хаймзом у 1972 р. Дослідженням даного питання займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема О. Леонт'єв, С. Ніколаєва, Ю.Пассов, Г.Китайгородська, М. Ляховицький, І.Зимня, Д.Хаймз, М.Кенел, М. Свейн, Л. Бахман та ін. Комунікативна компетенція доповнює лінгвістичну (організаційні та прагматичні знання) і розглядається як сукупність знань, навичок і вмій, необхідних для успішної комунікативної діяльності. Ті, котрі навчаються, набувають комунікативної компетенції, тобто здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації (Ю.Пассов).

Комунікативна компетенція передбачає вивчення не лише лексичної та граматичної системи мови, а й оволодіння іншомовною культурою, що включає в себе пізнавальний, навчальний, розвивальний та

виховний аспекти. Основний акцент при комунікативному підході робиться на використанні ситуацій як системи взаємовідносин між тими, хто навчається. Ю. Пассов зазначає, що комунікативне навчання орієнтоване на таку організацію навчального процесу, коли відбувається засвоєння не системи мови, а мовленнєвих засобів завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування [4, 39].

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати процес формування професійної англомовної комунікативної компетенції студентів-економістів.

Вклад основного матеріалу... Терміном „компетентність” визначають рівень поінформованості фахівця у своїй професійній діяльності. Таким чином, компетентність – це результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим потрібне рішення. В структуру компетентності входять такі основні елементи, як знання, досвід, професійна культура та особистісні якості фахівця [6]. Компетентність фахівця зумовлена особливостями, багатством, різноманітністю, інтегрованістю професійного досвіду і детермінована активністю самого суб'єкта та організаційною культурою.

Незважаючи на те, що існують різні точки зору щодо структури комунікативної компетенції, спільним для них є те, що іншомовна комунікативна компетенція як багатокomпонентне утворення включає декілька видів компетенцій. Працюючи над дослідженнями і проаналізувавши низку науково-педагогічних джерел, ми зробили висновок, що головній меті та ефективному результату навчання англійської мови з професійним спрямуванням відповідає модель комунікативної компетенції [5], яка включає такі основні складові: лінгвістичну (лінгвістичні знання), соціолінгвістичну (знання особливостей комунікативної поведінки партнерів), країнознавчу (знання історико-культурного, соціокультурного та етнокультурного фонів) і стратегічну (знання соціо-психологічної специфіки компетенції).

Вищим визнанням успіхів будь-якого індивіда у теоретичній та експериментальній роботі є найменування його висококваліфікованим фахівцем. Показником визнання високої якості роботи вчителя є визнання його справжнім професіоналом. Таким чином, професіоналізм вчителя в освіті визначається його високою підготовленістю до виконання завдань професійної діяльності, а ідеалом є такий вчитель, що володіє науковими знаннями і вміє застосовувати їх у реальній роботі відповідно до завдань, які стоять перед сучасною вищою школою.

Оволодіння англомовним спілкуванням студентами немовних ВНЗ передбачає досягнення професійної англомовної комунікативної компетенції, рівень розвитку якої повинен забезпечити можливість ефективного спілкування в професійно-виробничій та побутовій сферах життєдіяльності майбутніх фахівців. Відповідно до поставленої мети навчання всі завдання повинні бути комунікативно спрямованими. Необхідним є використання автентичних матеріалів, створення мовленнєвих ситуацій спілкування, моделюючих фахову та побутову діяльність суб'єктів навчання [4]. В процесі оволодіння іншомовним професійним спілкуванням відбувається розвиток студента як особистості. Знання історико-культурного, соціокультурного, етнокультурного фонів є джерелом всебічного розвитку та взаємного збагачення. Формування країнознавчої компетенції майбутніх фахівців передбачає не лише з'ясування питань, пов'язаних із співпрацею в галузі науки, освіти, торгівлі, але й сприяє взаємному розумінню та повазі до інших культур з урахуванням національного менталітету певного соціуму.

Викладач у своїй діяльності повинен бути не просто виконавцем поставлених перед ним завдань, а творцем, шукачем, відкривачем нового, прогресивного; використовувати наявний передовий педагогічний досвід у роботі, вдосконалювати свою майстерність; повинен вміти здійснювати дослідницьку сторону педагогічної діяльності [5].

Дослідництво є важливим елементом практичної педагогічної діяльності. За своєю природою воно визначається неповторним поєднанням низки об'єктивних та суб'єктивних факторів, своєрідним механізмом постановки та розв'язання навчально-виховних завдань, різноманітністю засобів та умов їх розв'язання.

Виділяють три етапи конструювання логіки дослідження:

- перший – від вибору теми до визначення завдань (проблема – тема – об'єкт – предмет – наукові факти – провідна ідея та замисел – гіпотеза – завдання дослідження);
- другий – від вибору методів до формулювання висновків (вибір методів – перевірка гіпотези – конструювання попередніх висновків – їх уточнення на основі дослідної перевірки – побудова підсумкових висновків);
- третій – впровадження отриманих результатів у практику, літературне оформлення роботи.

На кожному етапі потрібно знаходити оптимальний варіант послідовності пошукових кроків залежно від характеру проблеми, поставленої мети, предмета, конкретного матеріалу дослідження, рівня обладнання, можливостей дослідника та інших факторів.

У процесі формування лінгвістичної компетенції студентам необхідно оволодіти певним лексичним мінімумом для реалізації їх професійної діяльності [6]. Важливе значення відіграє також і вміння користуватися цим лексичним мінімумом, адже часто ті, хто навчаються, знають слова, але не вміють їх використовувати практично. Існує психологічний бар'єр формулювання висловлювання іноземною мовою або ж побоювання зробити граматичну помилку. Тому лінгвістична компетенція основну увагу зосереджує на вмінні бути зрозумілим з можливим відхиленням від граматичних правил. Викладачу не рекомендується виправляти помилки у процесі комунікації. Це може призвести до того, що студент замкнеться в собі, відчуваючи невпевненість.

Викладач повинен аналізувати, виконувати корекцію й оцінку власної та студентської дослідницької діяльності з точки зору досягнення поставленої мети, навчати їх застосовувати різні рівні оволодіння методами дослідження:

- 1) репродуктивний (формування експериментальних умінь);
- 2) репродуктивно-дослідницький (формування основних прийомів експериментально-дослідницької діяльності);
- 3) дослідницький (формування умінь комбінувати і трансформувати різноманітні прийоми експериментально-дослідницької діяльності при розв'язанні дослідницьких задач творчого характеру).

Успішному формуванню лінгвістичної компетенції сприятиме впровадження інтерактивних форм і методів у навчальний процес [7], а саме: використання рольових та ділових ігор, виконання проектних робіт, розв'язання проблемних завдань, створення навчально-мовленнєвих ситуацій. Розвиток комунікативних умінь і навичок можливий лише тоді, коли вирішення реальних завдань обумовлюють у студентів зацікавленість до процесу навчання. Останні отримують задоволення від своєї діяльності й виявляють бажання говорити іноземною мовою, тобто існує мотивація вивчення дисципліни. Навчально-мовленнєві ситуації стимулюють студентів до виконання мовленнєвих дій, що дає змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал. Потрібно пам'ятати, що при моделюванні мовленнєвих ситуацій в аудиторних умовах студенти відчувають дефіцит володіння мовою.

Водночас, професійна компетентність фахівця проявляється у систематичному підвищенні кваліфікації, творчій активності, здатності продуктивно задовольняти зростаючі вимоги суспільного виробництва та культури [3]. І тут одним з напрямів розвитку професіоналізму можуть стати нові технології роботи в системі освіти, які дають змогу трансформувати адаптивну поведінку фахівця в поведінку, спрямовану на творчу самореалізацію в професії.

Для подолання цих труднощів, приймаючи до уваги рівень знань студентів ФКІТ, нами було розроблено навчальний посібник з дисципліни „Англійська мова з інформатики” із відповідним комплексом вправ, спрямованих на розвиток комунікативних умінь і навичок з використанням опор різних видів:

- 1) прочитати, перекласти текст, якщо студенти погано володіють лексичним матеріалом;
- 2) підібрати визначення відповідного терміну;
- 3) продовжити незакінчене речення;
- 4) скласти речення із запропонованих слів;
- 5) поставити питання до відповідного речення;
- 6) дати відповідь на питання (робота в парах).

Соціолінгвістична компетенція передбачає знання особливостей комунікативної поведінки партнерів, на основі чого відбувається відбір мовних форм залежно від контексту і ситуації [1, с.8-28]. Г. Китайгородська вважає, що найбільш важливими видами мовної діяльності при комунікативному підході є діалог або полілог, які сприяють жвавому побутовому й професійно спрямованому обміну інформацією [3, с.53]. Перед викладачами іноземних мов постає завдання визначити правила спілкування відповідно до створеної навчально-мовленнєвої ситуації, котра моделює реальний процес спілкування. Характерною рисою стратегічної компетенції є здатність використовувати вербальні та невербальні (жести, міміка та ін.) засоби спілкування, що є необхідною умовою комунікативної діяльності тих, хто навчається.

Європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію навколо того, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Саме тому важливим є усвідомлення поняття компетентності в педагогічній науці і практиці, суспільстві, що базується на знаннях. Потрібно визначити, яких саме компетентностей необхідно навчати і як, що має бути результатом навчання.

Зміст освіти сьогодні не відповідає потребам суспільства на ринку праці, не спрямований на набуття необхідних ключових компетентностей. Але впровадження компетентнісного підходу в практику освітньої системи стикається із серйозними утрудненнями, залишаючись проблемою надзвичайно важливою і водночас неоднозначною з огляду на те, що:

- компетентність має бути кінцевим результатом навчання і це зумовлює необхідність цілеспрямованої діяльності щодо її формування;

- недостатньо розроблено критерії оцінювання сформованості компетентності;
- додаткові труднощі створює нерозуміння вчителями глибини сутності цього поняття [5].

З огляду на вищезазначене вважаємо за потрібне зупинитись на групах компетенцій. Науковці виділяють такі групи ключових компонентностей:

1. Соціальна компетенція (social competence) – здатність брати відповідальність, співробітництво, ініціатива, активна участь, динамічні знання. Це поняття включає також відкритість до світу та відповідальність за оточуюче середовище, вміння працювати в команді (що включає традиційне поняття робочої етики), приймати діяльність демократичних інститутів суспільства.

2. Комунікативна – вміння спілкуватися усно та письмово, рідною та іноземними мовами.

3. Полікультурна – не тільки оволодіння досягненнями культури, а й розуміння та повага до людей інших національностей, релігій, культур, мов, рас, політичних уподобань та соціального становища.

4. Інформаційна – вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

5. Саморозвитку та самоосвіти – мати потребу і готовність постійно навчатися впродовж усього життя.

6. Продуктивної творчої діяльності [8].

Це є життєвими (ключовими) компетенціями, якими повинна володіти особистість впродовж всього життя (сприяння створенню суспільства знань).

Отже, можна визначити основні характеристики компетентності:

- багатфункціональність
- універсальність
- багатомірність
- об'ємність
- надпредметність та багатомірність
- інтелектуальна насиченість
- дієвість
- соціальність.

Розглядаючи зміст професійної компетентності, необхідно відзначити складну, динамічну систему мотивів, особистісних помислів і цілей, що постійно розвиваються. Вона містить індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації у дійсності та підходи щодо вирішення завдань і включає такі компоненти [3]:

- компетентність діяльності, спілкування та саморозвитку особистості фахівця як основу всієї інтегральної компетентності;
- професійну творчість діяльності, що включає спрямованість на системний пошук засобів та прийомів вирішення проблем професійної діяльності;
- системне та модельне мислення як необхідну умову організації та здійснення управлінської діяльності при вирішенні складних нестандартних завдань;
- конкретно-предметні знання, що є підґрунтям формування компетентності;
- праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність при вирішенні різних проблем професійної діяльності.

Висновки... Опрацювавши науково-педагогічну літературу щодо проблем формування іншомовної комунікативної компетенції студентів економічних спеціальностей, можемо зробити висновок, що важливість формування англomовної комунікативної компетенції студентів як системного утворення у всій різноманітності його внутрішніх зв'язків, властивостей і взаємовідносин є надзвичайно важливим. Ефективне формування професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетенції студентів значно підвищується за умови впровадження інтерактивних форм і методів у навчальний процес та використання запропонованого комплексу вправ, спрямованого на розвиток комунікативних навичок.

Список використаних джерел та літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2001. – С.449
2. Професійна освіта: Словник: Навч. пос / Уклад. С.У Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Нікало. – К.: Вища шк..., 2000. – С.149
3. Корнілова А. Ключові кваліфікації компетентності особистості у вищих навчальних закладах Німеччини // Шлях освіти. – 2005. – №3. – С.18 – 22.
4. Петров А. Профессиональная компетентность: понятийно – терминологические проблемы // Высш. школа, 2004. – №10. – С.6 – 7.
5. Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах // Шлях освіти. – 2003. – №2. – С.10– 15.
6. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. – К.: 2003. – С13 – 41.
7. Родигіна І. Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей // Зміст, форми і методи навчання. – 2005. – №1. – С.34 – 36.

Анотація

Э.И.Богив

Формирование профессиональной коммуникативной компетенции у студентов экономических специальностей

В статье освещаются теоретические основы и особенности практического формирования коммуникативной компетенции у студентов экономических специальностей, рассматриваются ее основные формы и структура .

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, моделирование практических занятий, деловая игра, имитация, коммуникативная направленность занятий, коммуникативная направленность обучения иностранному языку.

Summary
E.I.Bogiv

Formation of Professional Communicative Competence of the Students of Economic Specialities

Theoretical bases and peculiarities of practical formation of communicative competence of students of economic specialities are emphasized, its basic forms and structure are studied in the article.

Key words: communicative competence, modelling of practical lessons, business game, imitation, communicative orientation of lessons, communicative orientation of teaching foreign language.

Дата надходження статті:

„14” вересня 2010 р.

УДК 37.04

Л.Ф.ВАЩЕНКО,
кандидат педагогічних наук;
І.Р.ТІМІРГАЗІЄВА,
магістранта
(м.Сімферополь, АР Крим)

Можливості дидактичних ігор для корекції уваги в гіперактивних учнів

У статті розглядаються можливості дидактичних ігор для корекції уваги в гіперактивних учнів.

Ключові слова: дидактична гра, гіперактивність, інклюзивна освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Нині система освіти України зазнає значних змін у процесі реформування вищої та загальної середньої освіти, а також під впливом ринкової економіки. Однією з найгостріших проблем на нинішньому етапі розвитку освіти є соціальне прийняття й інтеграція осіб з особливими освітніми потребами в загальний освітній процес. Питання про включення до освітнього простору дітей з обмеженими психофізичними можливостями набуває особливої важливості, оскільки вони мають такі ж права, як й інші діти: право на здобуття якісної освіти в масових загальноосвітніх школах. Зараз актуалізується не стільки обґрунтування важливості інклюзивної освіти, скільки необхідність діалогу науки і практики щодо проблем і перспектив, можливостей і бар'єрів інклюзії. Вища школа стоїть на шляху здійснення активних дій із забезпечення доступності вищої освіти для людей з інвалідністю. Не менш значущою виступає проблема, пов'язана з підготовкою, перепідготовкою й підвищенням кваліфікації фахівців в умовах розвитку інклюзивної освіти.

Існуюча система спеціальної освіти для дітей-інвалідів, з одного боку, є елементом соціального захисту вразливих дітей і надає їм можливості одночасного лікування і навчання. З іншого боку, спеціальна освіта, сегрегуючи дітей-інвалідів до окремих шкіл, сприяє відтворенню існуючої соціальної структури, в якій люди з інвалідністю займають маргінальні статусні позиції [1, с.46-57]. У результаті цього молоді люди з обмеженими психофізичними можливостями мають менше шансів на здобуття вищої освіти, працевлаштування, повноцінну соціальну інтеграцію. Ці чинники зумовлюють соціальну ізоляцію і самотність.

Тому з метою усунення цих чинників соціальної ізоляції осіб з обмеженими психофізичними можливостями в Україні починає формуватися нова культурна й освітня норма, яка вимагає поваги і толерантного ставлення до людей з психічними, фізичними й інтелектуальними порушеннями; вимагає створення безбар'єрного середовища й розробки нових технологій навчання, адаптації вже відомих інтерактивних методів і організаційних форм навчання залежно від типу порушень у психофізичному розвитку дитини.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У Законі України „Про освіту” вказується на те, що освіта в Україні ґрунтується на принципах гуманізму, демократії, національної свідомості [9, с.107].

Конвенція ООН про права дитини затверджує право кожної дитини вести повноцінне й гідне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють значній упевненості в собі й полегшують її активну участь у житті суспільства.

Діти з фізичними вадами мають право задовольнити свої потреби так само, як і всі інші члени суспільства. Ці принципи закріплені правовими актами: Законами України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про охорону дитинства”, „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” та ін. У пояснювальній записці до „Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012рр” наказу Міністерства освіти і науки України за №855 від 11.09.2009р. обґрунтовується необхідність вирішення важливих питань щодо забезпечення права на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами. Крім цього, чітко підкреслюється роль